

Dušan Škodič

Kako smo se nekoč prevažali

Dogajalo se je leta 1969, dva meseca preden so Američani poslali prvega človeka na Luno. Pravzaprav so nam to samo tako rekli, kajti v vesoljski kapsuli so bili, se še dobro spomnim, trije astronauti.

Tudi v naši družini smo bili takrat trije - oče pa je prejšnjo jesen kupil naš prvi avto. Bila je Škoda, model 1000 MB. Verjetno ni bila nič boljša od večine drugih avtomobilov na naših cestah, ki so bili po večini domači fički ali francoske katrce. Nekoliko pa je vseeno izstopala po obliki in predvsem - očetu je bila zelo všeč. Bila je krem barve, to pa je pravzaprav - poleg skajastih sedežev, ki so v vročih dneh oddajali nek zoprni vonj, tudi moj edini spomin nanjo.

Bilo je nekaj dni pred prvomajskimi prazniki, ko sta mi starša povedala, da se bomo z novim avtom odpeljali na naš prvi zaresni izlet. Naš cilj je bil, reci in piši, Benetke. No, saj v Trstu smo že bili ampak Benetke so le Benetke. Sicer pa itak, Italija; čikgumiji, oranžada fanta, pa sladoled na palčki, ki ima na sebi desetkrat več potresenih lešnikov kot naš ježek – kaj bi bilo lepšega za navdušiti otroka?

»Američani se odpravljajo na Luno, pa jih ni nič strah. Nima te kaj skrbeti,« je oče miril mamo, ki je imela malo strahu pred tujino in bi bila čisto zadovoljna, tudi če bi šli samo na Bled. »Z novim avtom bomo pa ja naredili kakšno daljšo pot,« je bil odločen oče, ki takrat še ni vedel, kaj naj bi pomenila oznaka modela na avtomobilu, namreč poleg imena tovarne še dodatek »1000 MB«. Ampak potem se je itak vse skupaj odvijalo mimo očetovih načrtov ...

Bilo je lepo vreme in na Tržaški cesti, kjer še zdaj obstaja tista mala črpalka, smo natankali bencin. Potem se je začela naša dolga vožnja po stari betonski cesti čez Dolgi most, skozi Vrhniko, Logatec in čez Kačje ride proti Postojni. Živčnosti na cesti ni bilo take, kakršna je danes. Po tistih zavitih ovinkih smo se ves čas vozili s hitrostjo kolesarja in v strnjeni koloni, zato prehitevanje po cesti s samo dvema pasovoma, ni imelo nobenega smisla.

Zaradi počasne vožnje, so se predvsem fički na strmih ridah radi pregrevali in nekateri vozniki so si vzeli čas za počitek. Ustavili so ob cesti, voda v hladilniku se je med prisilnim počitkom počasi ohlajala, mame pa so med tem iz kabin privlekle košarice in družinskim članom v roko potisnile kakšno pohano kurje bedro, da so lažje dočakali odhod.

Nekateri vozniki so, kot sem opazil, radi tudi nekoliko izstopali. Te sem prepoznal po tem, da so fičkom odprli zadnjo loputo na motorju in je vroč zrak s ceste imel boljši dostop do hladilnika. Pomagalo menda ni nič, je pa izgledalo zelo frajersko, kajti odprte zadnje lopute so imeli tudi fički, ki so dirkali na religijih. Zaradi tega sem bil jaz močno nesrečen, kajti – na naši Škodi se zadnja loputa ni dala fiksirati v »reli položaj«.

Na Fernetičih smo se priključili koncu dolge kolone, ki se je po polžje pomikala proti mejnemu bloku. Cariniki in policisti so vsakega voznika posebej vprašali, če vozi iz naše države kaj nedovoljenega in to vprašanje so v italijanščini nato ponavljali še na drugi strani meje. Vse glave voznikov so seveda le odkimavale in zdelo se mi je, da je edini namen njihovega početja ta, da zadržujejo dolgo kolono vozil, da ne bi naenkrat preplavila Trsta.

Bilo pa je precej drugače potem, ko smo se vračali domov. Takrat so italijanski cariniki vedno samo zamahnili z roko naj gremo dalje, pri nas pa ... No, pri nas so vedno vtaknili svoj nos v vsako špranjo

vozila, čeprav so jim tudi nazaj grede na vprašanje, če imajo kaj za prijaviti, vsi vozniki kategorično odkimavali. Tako sem že v rosnih letih spoznal, da človeku, ki iz socializma odhaja na Zahod, državni organi vedno verjamejo na besedo. Ko se vrača iz gnilega kapitalizma, pa prav ničesar več. Kako hitro kapitalizem pokvari človeka!!!

Nekje za Trstom smo se končno vključili na avtocesto, ki se ji je reklo »autostrada« in promet je gladko stekel. Naša Škoda je poletela proti Benetkam. Očetu se je smejalo, ko je na merilniku kazalo, da se peljemo 110 km na uro. Na naših razdrapanih dvopasovnih cestah bi takrat podnevi težko dosegel takšno hitrost, ponoči ko ni bilo prometa, pa bi bilo nevarno.

Našega navdušenja je bilo konec kakšnih 30 kilometrov pred Benetkami. Zadaj, kjer se je nahajal motor, je nenadoma gromko počilo in ko smo se ozrli nazaj, smo videli, da se za nami vleče dolg rep belega dima. Vozniki, ki so peljali v nasprotno smer, so morda pomislili, da ima naš avto raketni pogon, nam pa se prizor ni zdel prav nič vreden občudovanja. Oče je hitro ustavil na odstavnem pasu in ukazal evakuacijo vozila, ki je kazalo znake požara. Nekaj minut smo tako prestrašeni stali ob robu ceste, nato pa se je dim počasi razkadil. Oče, ki je spoznal, da čisto vsak dim (kljub pregovoru) še ne pomeni ognja, je nato prav previdno dvignil pokrov motorja.

Bilo je kaj videti. Oziroma nič, saj je bilo vsepovsod črno in mastno od motornega olja, ki se je pocejal tudi z dvignjenega pokrova. Vse naokoli je smrdelo kot po prežganem olju na stari ponvi. Z mammo sva nato očetu pridno pomagala buljiti pod pokrov. Čeprav oba skupaj nisva vedela, kaj je sploh avtomobilski motor (prepričan sem, da je takrat mama prvič dojela, zakaj v zadnji »havbi« ni prostora za potovalke), pa je to očetu vseeno nekoliko pomagalo, ker je našel težavo. Razočarano je izjavil, da nam je razneslo blok motorja. Eno aluminijasto rebro je zaradi pregretja izstrelilo iz ohišja in skozi nastalo luknjo je motor v nekaj sekundah izbruhal vse olje po razbeljenem motorju. Prvomajske Benetke so nam tako splavale na zažganem olju ...

Verjetno nas je nekdo od mimovozečih zatožil na cestninski postaji, ker se je od nekod pojavila vlečna služba. Naložili so nas in spravili z avtoceste do prvega manjšega kraja, kjer so imeli mehanično delavnico. Na velikem makadamskem parkirišču sta starša, verjetno pomirjena, ker nam avto tistega dne vsaj ni zgorel na cesti, ugotovila, da se s praznim želodcem ne da razmišljati kako naprej. Vsaj za to se je kmalu pokazala rešitev. Na eni strani parkirišča je bila tista mehanična delavnica, na drugi pa nizek objekt, v katerem je bila očitno restavracija. Vstopili smo in se začudili prizoru, kakršnega pri nas nismo videli še več let.

V kotu je stala nekakšna krušna peč, v kateri so kurili z drvmi, čeprav je bil vroč dan. Na okroglih stolčkih okoli dolgega šanka v obliki črke U, pa je sedela lačna mularija. Večinoma so bili najstniki, ki so komaj čakali, da je kuhar z loparjem iz peči potegnil nekakšno omleto in jim jo stresel na velik krožnik.

Prizor smo opazovali že z vhoda in mama se je takoj navdušeno obrnila k meni, svojemu edinčku: »Miško, a si kaj lačen? A boš šmoren?«

Tedaj sem hodil v prvi razred in moram priznati, da me je mama kar precej razvajala. Skoraj vsak dan mi je pred odhodom v šolo (ker pečenih jajc nisem maral), spekla debelo omleto in jo namazala z marmelado. Prav navdušen sicer nisem bil, ampak lakota je lakota in pokimal sem. Pa naj bo spet »šmoren«, sem si mislil, saj druge ponudbe niti ni bilo videti. Tako je oče, ko je prišel natakar, z dvema prstoma pokazal, naj še nam prinese dva »šmorna« in krožniček zame.

Ko smo čez nekaj minut dobili krožnike na mizo, smo se znašli v dvomih. Italijanski »šmoren« je bil v primerjavi z maminim videti precej čuden. Mama je odrezala košček in že ob rezanju godrnjala,

da v tem testu zagotovo ni nobenega jajca, ker je tako trdo. Potem je še poskusila in se z izbuljenimi očmi nakremžila: »Tu gori je vendar paradajz« je zavpila, da sva z očetom kar otrpnila. S tem nama je prihranila šok, ker sva seveda tudi midva na tistem trdem »šmornu« pričakovala rdečo marmelado, ne pa kislo paradižnikovo mezgo. Toda lakota nas je črvičila in morali smo z gnusom popustiti pred krulečimi želodci. Na koncu je oče vidno razočaranemu natararju, ki je prišel po krožnike, plačal cel račun, čeprav smo pojedli samo »feltno«, to se pravi obroč čistega testa, na katerem varčni kuhar ni razmazal kislega »paradajza«.

Tako se je predčasno zaključil naš prvomajski izlet v Benetke. Oče je za vlečno službo do Ljubljane moral krepko seči v žep, še bolj pa pozneje pri mehaniku, ki je naši Škodi naredil »generalno«. Ob plačevanju računa, ga je osrečil še z razlago, kaj pomeni oznaka za model našega avta. Z nasmeškom mu je pojasnil, da kratica 1000 MB pomeni »Tisoč malih bolezni«. Od tedaj naprej se spomnim, da je oče vozil tega in vse svoje naslednje avtomobile k drugemu mehaniku.

Kar se tiče Benetk, sem jih videl šele petnajst let pozneje, ko sem šel tja, že študent, na pustni karneval. Ampak tisto so bila zgodnja osemdeseta leta in marsikaj zahodnjaškega je bilo jasno že tudi nam v socializmu. Po tem, ko se je sredi sedemdesetih pod Maximarketom odprla Parma, pa smo se naučili tudi tega, da se »šmornu s paradajzom« reče pizza. In moram reči, da sploh ni bila tako slaba, kot se nam je zdela leta '69 ...